
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 001.891.57:664.1(477)

М. П. Бутко, д. е. н., професор,
Ю. В. Онищук, викладач**МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Анотація. Досліджено методичні аспекти оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості. Запропоновано розуміти ефективний розвиток цукрової промисловості як довготривалий процес прогресивних внутрішніх трансформацій, що проявляється у поліпшенні сировинно-технологічних, економічних та соціально-екологічних аспектів без погіршення рівня їх гармонізації. Доведено, що ефективним розвитком з точки зору окремого підприємства є зміни у сфері виробництва цукру, котрі поліпшують його здатність отримувати максимальний прибуток, тобто відповідати поточним вимогам ринку та споживача, з точки зору галузі – здатність найбільш повного задоволення потреб країни в цукрі на основі раціонального використання всіх видів національних ресурсів, що гарантує її внутрішню економічну безпеку та зовнішню конкурентоспроможність.

Обґрунтовано доцільність використання методичного підходу, котрий органічно поєднує узагальнюючий показник з частковими критеріями відповідно до визначених першочергових аспектів розвитку.

Ключові слова: ефективність, розвиток, ефективність виробництва, ефективність розвитку, цукрова промисловість, методика.

М. П. Бутко, д. э. н., профессор,
Ю. В. Онищук, преподаватель**МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ РАЗВИТИЯ САХАРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ
УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ**

Аннотация. Исследованы методические аспекты оценки эффективности развития сахарной промышленности. Предложено понимать эффективное развитие сахарной промышленности как длительный процесс прогрессивных внутренних трансформаций, проявляющихся в улучшении сырьевых, технологических, экономических и социально-экологических аспектов без ухудшения уровня их гармонизации. Доказано, что эффективным развитием с точки зрения отдельного предприятия являются изменения в сфере производства сахара, которые улучшают его способность получать максимальную прибыль, то есть соответствовать текущим требованиям рынка и потребителя, с точки зрения отрасли – способность наиболее полного удовлетворения потребностей страны в сахаре на основе рационального использования всех видов национальных ресурсов, что гарантирует ее внутреннюю экономическую безопасность и внешнюю конкурентоспособность.

Обоснована целесообразность использования методического подхода, который органично сочетает обобщающий показатель с частным критериям в соответствии с установленными первоочередными аспектами развития.

Ключевые слова: эффективность, развитие, эффективность производства, эффективность развития, сахарная промышленность, методика.

M. P. Butko, Doctor of Economic Sciences, Professor
Yu. V. Onyshchuk, Lecturer**METHOD OF EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF SUGAR INDUSTRY OF UKRAINE IN
THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION**

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Abstract. *Methodological aspects of evaluating the effectiveness of the sugar industry are investigated. It is proposed to understand the effective development of the sugar industry as a long-term process of progressive internal transformation, which manifests itself in improving the raw technological, economic, social and environmental aspects without reducing the level of harmonization. It is proved that effective development in relation to individual enterprise is changes in the production of sugar, which improve its ability to maximize profits, that meet current market requirements and consumer, in relation to area – the ability to meet the needs of the country in sugar-based on the rational use of all kinds of national resources that guarantee internal security and external economic competitiveness.*

The expediency of using methodical approach, which combines synthesis rate with partial criteria according to define priority aspects of development is grounded.

Keywords: *efficiency, development, production efficiency, the effectiveness of development, the sugar industry, technique.*

Постановка проблеми. Посилення процесів глобалізації і початок світової продовольчої кризи актуалізують проблеми інтеграції стратегічних агропродовольчих комплексів України у планетарну систему ефективного використання сировинного і виробничого потенціалів, потребують визначення пріоритетів вітчизняної аграрної політики, розробки і запровадження відтворювальних механізмів цілеспрямованого регулювання товарних ринків в умовах відкритої економіки.

За цих обставин національний агропродовольчий комплекс може здійснити прорив на світовому продовольчому ринку, оскільки його можливості, на відміну від розвинених країн ЄС, ще не вичерпані, більше того, задіяна лише третина продуктивних сил природи і суспільства.

Підвищення вимог до якості та екологічної безпечності продуктів харчування, переорієнтація експортного потенціалу внаслідок загострення економічних і політичних відносин з Росією сформували низку об'єктивних передумов для розгляду проблем розвитку цукрової промисловості України на якісно новому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності функціонування цукрової промисловості в умовах посилення процесів євроінтеграції знайшли відображення у працях багатьох провідних економістів, зокрема О. М. Бородіної, П. П. Борщевського, Б. В. Буркинського, О. І. Дація, С. М. Кваші, М. Ф. Кропивка, А. С. Лисецького, Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка, П. Т. Саблука, М. П. Сичевського, С. А. Стасіневича, Л. Г. Чернюк, О. М. Шпичак, О. В. Шубравської та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Не дивлячись на досить вагомий теоретико-методологічний доробок у сфері функціонування і розвитку цукрової промисловості України, підвищена увага відводиться саме сировинному сегменту, натомість проблеми ефективності виробництва цукру, роботи цукрових заводів в умовах надмірного надлишку потужностей для задоволення потреб внутрішнього ринку потребують глибокого осмислення і комплексних критеріальних оцінок.

Мета статті. Головною метою даної статті є формування методики оцінки ефективності функціонування цукрової промисловості України в умовах посилення процесів євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Поглиблення вивчення наукового доробку вітчизняних і зарубіжних вчених виявили наявність різних підходів до вирішення проблеми формалізованої оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості. Недоліком переважної більшості існуючих методик є включення показників, що характеризують результати діяльності інших суб'єктів, найчастіше сировинної сфери, котрі хоч і впливають прямо чи опосередковано на ефективність розвитку цукрової промисловості, однак не виступають її базовими індикаторами.

Щодо сутності самого поняття «ефективність розвитку», то варто зазначити, що єдиної термінології сучасна вітчизняна наука також не пропонує.

На нашу думку, під розвитком цукрової промисловості слід розуміти довготривалу сукупність змін якісних та кількісних характеристик, котрі при взаємодії та взаємодоповненні забезпечують поліпшення технологічних, економічних, сировинно-ресурсних та соціально-екологічних умов виробництва кінцево-

---

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

го продукту – цукру, з метою отримання прибутку шляхом задоволення потреб населення, промисловості та суспільства у динамічному конкурентному середовищі.

Натомість ефективним розвитком цукрової промисловості доцільно вважати довготривалий процес технологічних, маркетингових, інноваційних та управлінських внутрішніх трансформацій, що проявляються у поліпшенні сировинно-ресурсних, економічних та соціально-екологічних аспектів задля отримання синергійного ефекту від функціонування бурякоцукрового комплексу в цілому.

Саме тому відправною точкою розробки власної методики оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості пропонуємо вважати діагностику ознак розвитку, формулювання мети та його напрямів.

Узагальнюючи існуючі доробки теоретико-методологічного та прикладного характеру, спрямовані на дослідження розвитку цукрової промисловості, можна стверджувати, що:

- розвиток має процесний характер, оскільки, зважаючи на певну інерційність об'єкта та наявність часового лагу між імпульсом розвитку та відповідними йому змінами розвитку, йому властива довготривалість;
- розвиток з позицій іманентних властивостей безпосередньо пов'язаний зі змінами потенціалу цукрової галузі;
- джерелами розвитку можуть стати як внутрішні зміни, так і зовнішні фактори, а форма прояву їх дії набувати екстенсивного чи інтенсивного впливу;
- розвиток повинен носити прогресивний характер, спрямовуючи всі зусилля на досягнення глобальної місії, котра для цукрової промисловості полягає у максимальному задоволенні потреб суспільства у продукції високої якості;
- розвиток має базуватись на досягненнях науки, активізації інноваційних процесів, що дозволить постійно оновлювати асортимент продукції, підвищувати її якість та екологічність, зменшувати енерго- та ресурсоємність виробництва.

Серед значного методичного доробку, що існує у сфері оцінки ефективності розвитку суб'єктів цукрової промисловості можна виділити чотири підходи. Перший підхід базується на оцінці рівня ефективності розвитку виробників цукрової сфери через використання часткових показників, серед яких, окрім загальноприйнятих (собівартість, обсяг продукції, рентабельність, ціна, фондоддача, коефіцієнт використання потужностей тощо) та врахування специфічних галузевих індикаторів, є наступні показники: обсяг заготівлі та переробки буряків; рівень втрат сировини при зберіганні цукру у виробництві; тривалість сокодобування; вміст цукру в мелясі; коефіцієнт заводу; різниця між цукристістю буряків та виходом цукру тощо [5,6,9].

Другий підхід представляє групу науковців, котрі пропонують об'єднувати часткові показники у групи, які характеризують окремі аспекти ефективності або розвитку сфери цукрового виробництва. В якості критеріальних вимірів пропонується використовувати п'ять груп показників, які характеризують виробництво цукрових буряків; матеріаломісткість виробництва цукру; використання основних фондів; продуктивність праці; результативність виробництва цукру [5,11].

Зокрема, професори Пономаренко В. С. та Гондарева І. В. ефективність розвитку цукрової промисловості розглядають через наявність потенціалу, якість його використання, бажання та згоду стейкхолдерів.

У багатьох наукових роботах виокремлюються також критерії ефективного розвитку виробничого, ринкового, фінансового потенціалів та їх спрямованості на прирощення вартості.

На нашу думку, зазначені підходи спираються на одночасне залучення до аналізу широкого кола індикаторів, навіть якщо вони згруповані, однак не дозволяють дати комплексну оцінку щодо рівня ефективності розвитку суб'єкта дослідження.

Одночасно вважаємо, що розвиток являє собою поняття відносне, і тому для найбільш адекватної оцінки він повинен виражатися відносними показниками, тобто вимірюватись у порівнянні з іншими величинами. Більш того, використання абсолютних показників без їх співставлення з нормативними величинами (середніми, оптимальними, базовими тощо) не дає можливості оцінити саме розвиток, а тому не є доцільним [1].

Значна кількість дослідників пропонує визначати показники розвитку галузі чи підприємства на основі порівняння індивідуального показника підприємства з середнім по галузі чи норматив-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

ним. На нашу думку, такий підхід дозволяє оцінити індивідуальні відхилення відносного характеру, однак не дозволяє визначити ефективність розвитку у порівнянні з країнами ЄС, адже якщо виробник має сучасніші технології, ніж галузь в цілому, то приріст обсягу продукції також виявиться більшим ніж середньогалузевий.

Третій підхід об'єднує дослідників, котрі вказуючи на широке коло факторів, пропонують використання інтегрального показника ефективності [3,7,10].

Однак, враховуючи те, що інтегральний показник є якісною зміною структури і проявляється у всіх підсистемах та зв'язках об'єкта, вважаємо такий методичний підхід недостатньо об'єктивним, оскільки при ньому відбувається нівелювання одних компонентів за рахунок інших. Зазвичай використання інтегрального показника виявляється доцільним для проведення аналізу не абсолютного характеру явища, а скоріше встановлення відносних характеристик та ранжування досліджуваних об'єктів.

Четверта група дослідників вважає за необхідне ідентифікувати узагальнюючий показник ефективності розвитку з доповненням його частковими. Такий підхід дозволяє на основі узагальнюючого індикатора дати однозначну оцінку траєкторії розвитку, а за допомогою часткових оцінити відповідність та гармонійність змін окремих аспектів розвитку щодо їх загальної спрямованості [2,8].

В рамках зазначеного підходу у ролі узагальнюючої характеристики пропонується використовувати норму прибутковості, рентабельність продукції, коефіцієнт ефективності використаних ресурсів, витрати на одиницю продукції, відносний рівень задоволення потреб ринку, частку приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва, котрі доповнюються характеристиками ефективності використання основних засобів, оборотних засобів, ресурсів праці та капітальних вкладень.

Найбільш ґрунтовним, на наш погляд, є методичний підхід де в якості узагальнюючого показника визначається співвідношення зростання виробництва продукції до приросту обсягів ресурсів, використаних в процесі її виробництва. Сукупна вартість використаних ресурсів визначається як сума середньорічної вартості основних засобів виробництва, витрат на природоохоронну діяльність, на відтворення матеріальних, людських і природних ресурсів. Факторні показники характеризують окремі аспекти ефективності розвитку, а саме використання природних ресурсів живої та уречевленої праці.

Проаналізувавши існуючі підходи до оцінки рівня розвитку цукрової промисловості, ми віддаємо перевагу останньому методичному підходу, та пропонуємо проводити розрахунок узагальнюючого та часткових показників, котрі визначаються з урахуванням етапності досліджень на рівні господарюючих суб'єктів (рис. 1).

Виходячи з авторського трактування ефективного розвитку цукрової промисловості, відповідно до рівнів дослідження, сформульованих для них цільових функцій, вважаємо, що головним результируючим показником, котрий комплексно відображає досягнутий результат на рівні цукрового заводу є прибуток, на мезорівні – обсяг продукції, а комплексним показником витрат доцільно вважати сумарну вартість використаних ресурсів. Відповідно загальну ефективність розвитку цукрової промисловості на мезорівні пропонуємо визначати за формулою:

$$k_{E.P.} = \frac{Q_1 \div Q_0}{B_1 \div B_0} = \frac{\Delta Q}{\Delta B}, \quad (1)$$

де, $k_{E.P.}$ – коефіцієнт ефективності розвитку;

Q_1, Q_0 – обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді;

B_1, B_0 – вартість використаних ресурсів у поточному та базовому періоді.

Загальну ефективність розвитку цукрової промисловості на господарському рівні пропонуємо визначати за формулою:

$$k_{E.P.} = \frac{\Pi p_1 \div \Pi p_0}{B_1 \div B_0} = \frac{\Delta \Pi \Pi}{\Delta B}, \quad (2)$$

де $k_{E.P.}$ – коефіцієнт ефективності розвитку;

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Pr_1, Pr_0 – величина прибутку у поточному та базовому періоді;
 V_1, V_0 – вартість використаних ресурсів у поточному та базовому періоді.

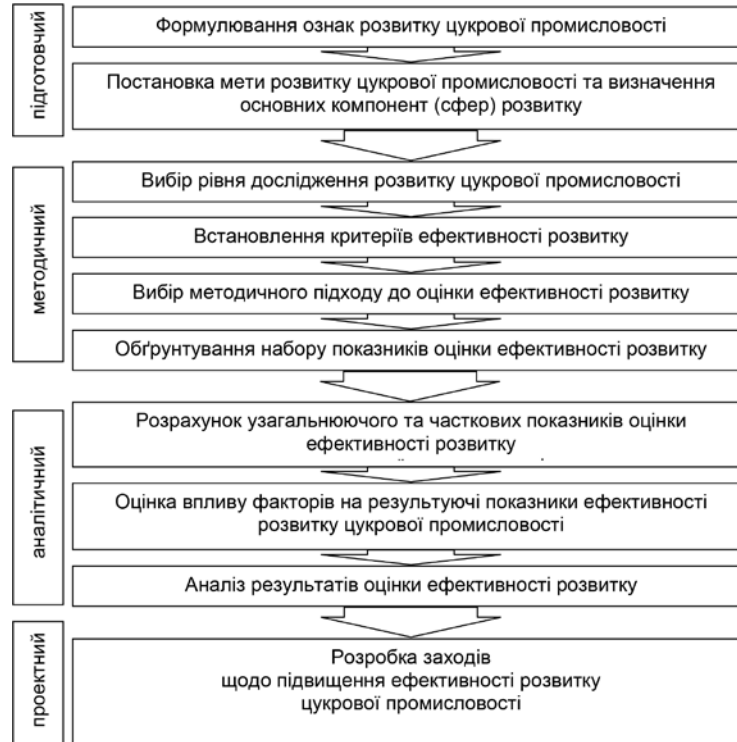

Рис. 1. Концептуальна методична схема оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості

Часткові показники, котрі доповнюють аналіз повинні розкривати ефективність розвитку за окремими компонентами, а саме соціально-екологічним, сировинно-технологічним та економічним. Всі вони повинні визначатись як динамічні відносні характеристики.

Для оцінки ефективності соціально стану галузі пропонуємо використовувати коефіцієнт рівня достатності споживання:

$$k_{д.с.} = \frac{Q_1^{сп} \div Q_0^{сп}}{Q_1^{вир} \div Q_0^{вир}} = \frac{\Delta Q^{сп}}{\Delta Q^{вир}}, \tag{3}$$

де, $k_{д.с.}$ – коефіцієнт достатності споживання;

$Q_1^{сп}, Q_0^{сп}$ – обсяг фактичного споживання (або науково-обґрунтованих норм) продукції у поточному та базовому періоді;

$Q_1^{вир}, Q_0^{вир}$ – обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді.

Важливим показником цієї групи як на галузевому, так і на рівні господарюючих суб'єктів може бути індекс зростання якості продукції, розрахований з використанням середнього коефіцієнта сортності продукції:

$$k_{з.я.} = \frac{\sum_{i=1}^n Q_i^1 \cdot \Pi_i^1 \div \sum_{i=1}^n Q_i^0 \cdot \Pi_i^0}{Q_{заг}^1 \cdot \Pi_{Ікат}^1 \div Q_{заг}^0 \cdot \Pi_{Ікат}^0} = \frac{\Delta(\sum_{i=1}^n Q_i \cdot \Pi_i)}{\Delta(Q_{заг} \cdot \Pi_{Ікат})}, \tag{4}$$

де, $k_{з.я.}$ – коефіцієнт зростання якості;

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Q_i^1, Q_i^0 – обсяг виробництва продукції і-тої категорії якості у поточному та базовому періоді;

$Q_{\text{заг}}^1, Q_{\text{заг}}^0$ – загальний обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді.

Π_i^1, Π_i^0 – ціна реалізації продукції і-тої категорії якості у поточному та базовому періоді;

$\Pi_{\text{кат}}^1, \Pi_{\text{кат}}^0$ – ціна реалізації продукції І категорії якості у поточному та базовому періоді.

Оцінити екологічні аспекти ефективного розвитку можна на основі коефіцієнта утилізації відходів:

$$k_{\text{у.в.}} = \frac{V_i^{\text{у.в.}} \div V_0^{\text{у.в.}}}{V_i^{\text{в.}} \div V_0^{\text{в.}}} = \frac{\Delta V^{\text{у.в.}}}{\Delta V^{\text{в.}}}, \quad (5)$$

де, $k_{\text{у.в.}}$ – коефіцієнт утилізації відходів;

$V_i^{\text{у.в.}}, V_0^{\text{у.в.}}$ – обсяг утилізованих відходів у поточному та базовому періоді;

$V_i^{\text{в.}}, V_0^{\text{в.}}$ – обсяг відходів у поточному та базовому періоді.

або за допомогою коефіцієнта екологізації, що являє собою динаміку співвідношення економічних витрат, зумовлених екодеструктивними діями до вартості продукції [120, с. 120]:

$$k_{\text{Екол.}} = \frac{\sum_{i=1}^n Z_i^1 \cdot B_i^1 \div \sum_{i=1}^n Z_i^0 \cdot B_i^0}{Q_{\text{заг}}^1 \div Q_{\text{заг}}^0} = \frac{\Delta(\sum_{i=1}^n Z_i \cdot B_i)}{\Delta Q_{\text{заг}}}, \quad (6)$$

де, $k_{\text{Екол.}}$ – коефіцієнт екологізації виробництва;

Z_i^1, Z_i^0 – кількісний показник і-того виду екодеструктивної дії у поточному та базовому періоді;

$Q_{\text{заг}}^1, Q_{\text{заг}}^0$ – загальний обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді.

B_i^1, B_i^0 – питомий показник економічних витрат, зумовлений і-тим видом екодеструктивних дій у поточному та базовому періоді.

На рівні господарюючого суб'єкта оцінка соціального компонента може базуватись на використанні коефіцієнта добробуту персоналу:

$$k_{\text{Доб.}} = \frac{B_i^{\text{О.П.}} \div B_0^{\text{О.П.}}}{\Pi_i \div \Pi_0} = \frac{\Delta B^{\text{О.П.}}}{\Delta \Pi}, \quad (7)$$

де, $k_{\text{Доб.}}$ – коефіцієнт підвищення добробуту;

$B_i^{\text{О.П.}}, B_0^{\text{О.П.}}$ – витрати на оплату праці персоналу у поточному та базовому періоді;

Π_i, Π_0 – чисельність персоналу у поточному та базовому періоді.

Оцінку розвитку галузі в контексті сировинного компоненту, на нашу думку, найбільш точно характеризує коефіцієнт виходу цукру, визначений шляхом порівняння відношення вироблено цукру з буряків до загальної маси їх переробки за два періоди:

$$k_{\text{в.ц.}} = \frac{Q_i^{\text{ц.}} \div Q_0^{\text{ц.}}}{Q_i^{\text{б.}} \div Q_0^{\text{б.}}} = \frac{\Delta Q^{\text{ц.}}}{\Delta Q^{\text{б.}}}, \quad (8)$$

де, $k_{\text{в.ц.}}$ – коефіцієнт виходу цукру;

$Q_i^{\text{ц.}}, Q_0^{\text{ц.}}$ – обсяг виробленого цукру у поточному та базовому періоді;

$Q_i^{\text{б.}}, Q_0^{\text{б.}}$ – обсяг перероблених цукрових буряків у поточному та базовому періоді.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Оцінку розвитку галузі за технологічним компонентом можна здійснити за коефіцієнтом втрат цукру у виробництві, коефіцієнтом використання задіяних потужностей, коефіцієнтом середньодобової продуктивності, індексом коефіцієнтів заводу та виробництва, обрахованих за загальною логікою даного методичного підходу. Наприклад, коефіцієнтом використання задіяних потужностей визначається за формулою:

$$k_{\text{в.п.}} = \frac{Q_1^{\text{ц}} \div Q_0^{\text{ц}}}{N_1 \div N_0} = \frac{\Delta Q^{\text{ц}}}{\Delta N}, \quad (9)$$

де, $k_{\text{в.п.}}$ – коефіцієнт використання виробничих потужностей;

$Q_1^{\text{ц}}, Q_0^{\text{ц}}$ – обсяг виробленого цукру у поточному та базовому періоді;

N_1, N_0 – встановлена виробнича потужність у поточному та базовому періоді.

Оцінку ефективності розвитку за економічною компонентою пропонуємо проводити на основі коефіцієнта рентабельності продукції, продуктивності праці, матеріаловіддачі, фондіввіддачі та енергомісткості виробництва, питомої ваги доданої вартості, питомої ваги експорту та коефіцієнта ефективності перерозподілу ресурсів, що оцінює динаміку покриття потреб за рахунок виробництва цукру-сирцю та імпорту білого цукру за два періоди котрі доцільно використовувати для обох шаблів дослідження. Наприклад, коефіцієнт фондіввіддачі визначається за формулою:

$$k_{\text{Фвід.}} = \frac{Q_1 \div Q_0}{\text{ОВЗ}_1 \div \text{ОВЗ}_0} = \frac{\Delta Q}{\Delta \text{ОВЗ}}, \quad (10)$$

де, $k_{\text{Фвід.}}$ – коефіцієнт фондіввіддачі;

Q_1, Q_0 – обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді;

$\text{ОВЗ}_1, \text{ОВЗ}_0$ – вартість основних виробничих засобів у поточному та базовому періоді.

Важливим кроком у дослідженні ефективності розвитку цукрової промисловості, окрім її параметричної оцінки, є визначення впливу окремих факторів на зміну результируючих показників, що створює передумови для їх ранжування за силою вагомості, дозволяє виявити, оцінити та узгодити резерви та виступає інформаційно-аналітичною основою при формуванні стратегії розвитку. Зважаючи на досвід використання факторних моделей для аналізу розвитку сфери виробництва цукру, пропонуємо поєднувати детерміновані факторні моделі для параметрів, зв'язок між якими носить функціональний характер зі стохастичними факторними моделями для параметрів, котрі характеризуються ймовірнісними зв'язками.

Висновки. Запропонована авторська методика дозволяє всебічно і комплексно оцінити ефективність розвитку цукрової промисловості на мікро- та мезорівнях, виявити проблемні складові фінансово-господарської діяльності. Вказаний перелік показників за окремими сферами вияву ефективності розвитку може бути обмежений або доповнений з урахуванням наявної інформаційної бази, мети дослідження та деталізації результатів.

Література

1. Бутко, М. П. Глобалізаційні виклики та національний зміст продовольчої кризи: регіональний вимір / М. П. Бутко, Н. Т. Шадура-Никипорець; під заг. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка. – Ніжин: Видавництво "Аспект-Поліграф", 2012. – 352 с.
2. Гладіліна, О. В. Оцінка економічної ефективності виробництва цукру в Полтавській області / О. В. Гладіліна // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія Економічні науки. – 2012. – № 4 – С.69-75.
3. Гончарова, М. Л. Розвиток та ефективність функціонування підприємств цукробурякового під комплексу: автореф. дис... канд. екон. наук / М. Л. Гончарова; Європ. ун-т. - К., 2006. - 19 с.
4. Доронін, А. В. Ефективність виробництва цукрових буряків та цукру в Україні / А. В. Доронін // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №3(20). – С.51-55.
5. Духновська, Л. М. Вплив державного регулювання на ефективність діяльності підприємств цукрової промисловості: автор. дис. ... кан. екон. наук: 08.06.01 / Л. М. Духновська. – К., – 2006. – 21с.
6. Красняк, О. П. Тенденції розвитку ринку цукру України: проблеми та перспективи / О. П. Красняк // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2011. – №1. – С.49-55.
7. Панасенко, Н. Л. Аналіз динаміки показників виробництва цукру в Україні та аналітичні прогнози його розвитку / Н. Л. Панасенко // Технологічний аудит і резерви виробництва. – 2015. – №1/7(21). – С.23-28.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

---

8. Пономаренко, В. С. Структура визначення інтегрального показника системної ефективності розвитку підприємства / В. С. Пономаренко, І. В. Гонгарева // *Економіка розвитку*. – 2012. – №1(61). – С.86-94.

9. Свидинок, І. М. Шляхи підвищення ефективності виробництва цукру / І. М. Свидинок, О. Ю. Лупекіна // *Цукор України*. – 2014. – №7(103). – С. 6-10.

10. Швед, Т. Концептуальні підходи до оцінювання ефективності розвитку підприємства / Тетяна Швед // *Галицький економічний вісник – Тернопіль: ТНТУ*, 2014. – Том 45. – № 2. – С.86-92.

11. Шереметинський, М. А. Шляхи підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств-переробників сировини цукробурякового під комплексу АПК / М. А. Шереметинський // *Організаційно-правові та фінансово-економічні проблеми адаптації підприємств АПК до ринкових умов господарювання та шляхи їх вирішення* : Всеукраїнська науково-практична конференція. – К.: НУХТ, 2005. – С 58-59.

References

1. Butko, M. P., & Shadura-Nykyropets, N. T. (2012). *Hlobalizatsiini vyklyky ta natsionalnyi zmist prodovolchoi kryzy: rehionalnyi vymir* [Globalization challenges and national content of the food crisis: the regional dimension]. Nizhyn: Vydavnytstvo "Aspekt-Polihraf" [in Ukrainian].

2. Hladiina, O. V. (2012). *Otsinka ekonomichnoi efektyvnosti vyrobnytstva tsukru v Poltavskii oblasti* [Assessment of economic efficiency of sugar production in Poltava region]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahromoi akademii. Seriya Ekonomichni nauky - Scientific papers of Poltava state agrarian Academy. Series: Economic science*, 4, 69-75 [in Ukrainian].

3. Honcharova, M. L. (2006). *Rozvytok ta efektyvnist funktsionuvannia pidpriemstv tsukroburiakovooho pid kompleksu* [Development and effectiveness of functioning of the enterprises under the sugar beet complex]. Kyiv [in Ukrainian].

4. Doronin, A. V. (2013). *Efektyvnist vyrobnytstva tsukrovykh buriakiv ta tsukru v Ukraini* [The production efficiency of sugar beet and sugar in Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky - Sustainable economic development*, 3(20), 51-55. [in Ukrainian].

5. Dukhnovska, L. M. (2006). *Vplyv derzhavnogo rehuliuвання na efektyvnist diialnosti pidpriemstv tsukrovoi promyslovosti* [The impact of government regulations on the efficiency of sugar industry enterprises]. Kyiv [in Ukrainian].

6. Krasniak, O. P. (2011). *Tendentsii rozvytku rynku tsukru Ukrainy: problemy ta perspektyvy* [Trends in the development of the sugar market of Ukraine: problems and prospects]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU – collection of scientific works of Vinnytsia national agrarian University*, 1, 49-55. [in Ukrainian].

7. Panasenko, N. L. *Analiz dynamiky pokaznykiv vyrobnytstva tsukru v Ukraini ta analitychni prohnozy yoho rozvytku* [The analysis of indicators of sugar production in Ukraine and analytical predictions of its development]. *Tekhnolohichni audyt i rezervy vyrobnytstva - Technology audit and production reserves*, 1/7(21), 23-28. [in Ukrainian].

8. Ponomarenko, V. S., & Hontareva, I. V. (2012). *Struktura vyznachennia intehralnoho pokaznyka systemnoi efektyvnosti rozvytku pidpriemstva* [Technology audit and production reserves]. *Ekonomika rozvytku - Economics of development*, 1(61), 86-94 [in Ukrainian].

9. Svidyniuk, I. M., & Lupiekina, O. Yu. (2014). *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti vyrobnytstva tsukru* [Ways of increasing the efficiency of sugar production]. *Tsukor Ukrainy - Sugar Of Ukraine*, 7(103), 6-10. [in Ukrainian].

10. Shved, T. (2014). *Kontseptualni pidkhody do otsiniuvannia efektyvnosti rozvytku pidpriemstva* [Conceptual approaches to evaluating the effectiveness of enterprise development]. *Halytskyi ekonomichni visnyk – Galician economic Bulletin*, Vol. 45, 2, 86-92. Ternopil: TNTU [in Ukrainian].

11. Sheremetynskiy, M. A. (2005). *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpriemstv-pererobnykiv syrovyny tsukroburiakovooho pid kompleksu APK* [Ways of increase the efficiency of financial-economic activity of enterprises-processors of raw sugar AIC]. *Proceeding from: All-Ukrainian scientific-practical conference: Orhanizatsiino-pravovi ta finansovo-ekonomichni problemy adaptatsii pidpriemstv APK do rynkovykh umov hospodariuvannia ta shliakhy yikh vyrishennia - Legal and financial-economic problems of adaptation of agricultural enterprises to market conditions and their solutions*. Kyiv: NUKhT (p.p. 58-59) [in Ukrainian].

Надійшла 05.10. 2015